

KARTA ROZWIĄZANIA:

ID:	S.03-4
Typ instrumentarium (a do f) ¹	a, b, c, d
Kategoria rozwiązania (A do C) ²	A, B, C
Data aktualizacji wpisu:	21.05
ID i nazwa wyzwania, którego dotyczy proponowane rozwiązanie:	Kompleksowy program ochrona jakości powietrza w miastach
Autorzy:	Agnieszka Sobol
Grupa ekspercka:	Środowisko i adaptacja do zmian klimatu

1. Nazwa rozwiązania [200 zn.]:**Program przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu****2. Zwięzła charakterystyka proponowanego rozwiązania [2000 zn.]:**

Wskazana w Polityce Energetycznej Państwa 2040 (PEP 2040) realizacja celu redukcji zjawiska ubóstwa energetycznego do poziomu maksymalnie 6% gospodarstw domowych w 2030 roku, przy obecnym wskaźniku 9,4% wymaga zmian legislacyjnych oraz uporządkowania procedur administracyjnych w zakresie przyznawania wsparcia najuboższym.

Niezbędne jest systemowe podejście w zakresie przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu w kierunku integracji rozwiązań polityki społecznej i wsparcia rozwoju odnawialnych źródeł energii. Konieczne jest przede wszystkim zdefiniowanie kategorii ubóstwa energetycznego i dopasowanie do niego mechanizmów pomocy.

Konieczny jest monitoring potrzeb w zakresie wsparcia na poziomie miast i opracowanie adekwatnych programów operacyjnych na poziomie lokalnym. Aktywność samorządów w tym zakresie powinna zostać wsparta krajowym programem grantowym, w oparciu o transparentne kryteria.

3. Działania szczegółowe, narzędzia interwencji – szczegółowy opis: [5000 zn.]¹

Jednym z filarów PEP 2040 mają być działania zmierzające do poprawy jakości powietrza w Polsce, w efekcie wyeliminowania urządzeń węglowych w perspektywie najbliższych 20 lat. Realizacja tego celu wymaga ogromnych nakładów finansowych zarówno ze środków publicznych, jak i prywatnych. Konstrukcja programów dofinansowania wymiany źródeł ciepła (StopSmog, Czyste Powietrze, granty miejskie) wymaga wkładu własnego, który w przypadku grup najbardziej narażonych na skutki niskiej jakości powietrza, jest często barierą blokującą udział w programach.

¹ a) Rozwiązania w zakresie regulacji prawnych, administracyjnych itd.

b) Rozwiązania w zakresie finansowania i programów funduszkowych

c) Dedykowane programy krajowe

d) Wzmacnianie know-how: Rekomendacje, zalecenia, standardy, dobre praktyki, wymiana doświadczeń, szkolenia, pilotaże, programy współpracy itd.

e) Dostosowywanie działań, inwestycji realizowanych przez inne zależne od rządu podmioty krajowe

f) Inne

² A – Regulacje prawne; B – Mechanizmy finansowania; C – Wzmacnianie wiedzy i współpracy

Szczególne warunki wsparcia w ramach programów realizowanych w celu transformacji energetycznej i poprawy efektywności energetycznej dedykowane powinny być dla najuboższych. Aktualnie problem ubóstwa energetycznego nie jest zdefiniowany ustawowo, co utrudnia określenie rozwiązań systemowych dla zaadresowania kompleksowego wsparcia odbiorców najbardziej potrzebujących. Aktualnie stosowany jest dodatek energetyczny, który wspiera tzw. odbiorców wrażliwych. Program wsparcia najuboższych w obszarze transformacji energetycznej jest niedostateczny, zarówno ze względu na brak monitoringu potrzeb w tym zakresie, dopasowania mechanizmów wsparcia i budżetu na ten cel.

Niezbędne są zróżnicowane pakiety osłonowe dedykowane do poszczególnych użytkowników. Rolą samorządów jest bezpośrednie dotarcie do mieszkańców dotkniętych ubóstwem energetycznym i zapewnienie im wsparcia organizacyjnego i technicznego w procesie wymiany źródeł ciepła. Wymaga to pracy środowiskowej w terenie, współpracy z wieloma podmiotami, w tym ośrodkami pomocy społecznej oraz społecznością lokalną w celu przeprowadzenia wywiadu środowiskowego. Rzetelna diagnoza skali i miejsc problemowych stanowić powinna podstawę konstrukcji wsparcia na etapie wymiany źródeł ciepła, ale też wypracowania długookresowych mechanizmów wsparcia. Wskazane kryterium wkładu własnego udziału w programach z zakresu ochrony powietrza, w przypadku osób narażonych na ubóstwo energetyczne, zastąpione zostać może pracą własną mieszkańca lub z wykorzystaniem finansowego mechanizmu tzw. odwróconej hipoteki.

Ważnym aspektem jest ponadto powiązanie inwestycji w budownictwo komunalne z ekologicznym, energooszczędnym standardem energetycznym. Budownictwo to nie może potęgować kumulacji zjawiska biedy i niskiej jakości infrastruktury, w tym urządzeń ciepłych.

Powyższe kierunki wymagają wsparcia programowego i finansowego dla samorządów ze strony administracji rządowej.

Polityka Energetyczna Państwa 2040, (2021), Ministerstwo Klimatu i Środowiska, Warszawa, <https://www.gov.pl/web/klimat/polityka-energetyczna-polski-do-2040-r-przyjeta-przez-rade-ministrow>

4. Podmioty odpowiedzialne za realizację:

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

5. Wstępny harmonogram i kamienie milowe:

Prace analityczne i opracowanie treści nowych przepisów – w latach 2022-2023;

Wejście w życie nowych regulacji – od 2023 roku.

6. Priorytet/istotność z punktu widzenia wpływu na wyzwanie/rozwiązanie problemu (oczekiwany efekt):

Z uwagi na liczne powiązania i efekty synergiczne rozwiązanie w zakresie przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu w miastach jest szczególnie istotne z perspektywy realizacji celów KPM.

7. Odniesienia do diagnoz, dodatkowe materiały źródłowe, literatura:

Uzupełnieniem instrumentów wsparcia inwestycji w gospodarstwach domowych w zakresie niskiej emisji są instrumenty finansowe ograniczające ubóstwo energetyczne. Likwidacji sfery niedostatku energetycznego służy dodatek energetyczny, który od 2014 roku przysługuje odbiorcy wrażliwemu energii elektrycznej (M.P. z 2020 poz. 374). Dodatek kierowany jest do najuboższych mieszkańców, którzy mają problem z regulowaniem rachunków za prąd, a warunkiem jego otrzymania jest pobieranie dodatku mieszkaniowego. Instrument ten wpisuje się w założenia Krajowego planu na rzecz energii i

klimatu na lata 2021-2030, w którym wskazano, iż znacząca część wsparcia publicznego na poprawę efektywności energetycznej powinna być kierowana do najuboższych.

Zagadnienie ubóstwa energetycznego jest nowym zjawiskiem w polityce miejskiej, na co wskazują przeprowadzone badania (OPM IRMiR, 2021). W nielicznych miastach tematyka ta jest podejmowana i wychodzi poza zakres przydzielonych zadań zleconych tj. wypłacania dodatków energetycznych. Miasta zajmują się obsługą wniosków i wypłat dodatków energetycznych, nieliczne prowadzą akcje upowszechniające, informujące i wspierające czy monitorujące. Zaledwie 5% miast (próbą 451 miast powyżej 5 tys. mieszkańców) wskazało posiadanie opracowania dotyczącego ubóstwa energetycznego (dokumentu diagnostycznego).

Nie podejmowanym w polskich miastach problemem jest zjawisko obszarów kumulowania biedy oraz złej jakości powietrza. Badania przeprowadzone przez amerykańską Agencję Ochrony Środowiska (EPA) i opisane na łamach czasopisma „Environmental Health Perspectives” wskazują, iż lokalne stężenia zanieczyszczeń powiązane są ze statusem ekonomicznym danej okolicy. Sytuacja w Polsce wskazuje na wiele podobieństw, a wspólny mianownik pomiędzy „biedniejszymi” dzielnicami, a niską jakością powietrza obserwuje się w wielu miastach w Polsce. Oznacza to, że osoby dotknięte ubóstwem energetycznym w większym stopniu są na narażone na codzienność życia w środowisku ze złą jakością powietrza, do którego same się przyczyniają. W celu ochrony przed smogiem mieszkańcy o lepszej sytuacji ekonomicznej mogą pozwolić sobie na przeprowadzkę, podczas gdy te narażone na ubóstwo energetyczne pozostają w dzielnicach biedy i złej jakości środowiska.

Krajowy planu na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030, 2019, Ministerstwo Aktywów Państwowych, Warszawa.

Raport: środowisko i adaptacja do zmian klimatu, 2021, Rzeńca A., Sobol A., Ogórek P. (red.), Obserwatorium Polityki Miejskiej, Instytut Rozwoju miast i Regionów (w druku).

8. Powiązane akty prawne, identyfikacja obszaru prawnego wymagającego poprawy (odniesienie do istniejącego stanu prawnego):

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej.

Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. prawo energetyczne, (Dz.U. z 2020 r. poz. 833, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii, (Dz.U. z 2020r., poz. 261, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 20 maja 2016r. o efektywności energetycznej, (Dz.U. z 2020, poz. 264, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 21 listopada 2008r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz o centralnej ewidencji emisyjności budynków (Dz. U. 2008 Nr 223 poz. 1459, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, (Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95, tekst jednolity).

Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, (Dz.U. z 2003 nr 80 poz. 717, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska, (Dz. U 2001 nr 62 poz. 627, tekst jednolity).

Ustawa z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, (Dz. U. 2020 poz. 283, tekst jednolity).

Obwieszczenie Ministra Klimatu z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie wysokości dodatku

energetycznego obowiązującej od dnia 1 maja 2020 r. do dnia 30 kwietnia 2021 r. (M.P. z 2020 poz. 374).

9. Przykłady podobnych rozwiązań w innych krajach (jeśli znane)

Brak –rozwiązania krajowe